

EN CAMÍ: CONSIDERACIONS SOBRE L'AVANÇ DE LA REVOLUCIÓ PROLETÀRIA ¹

Lev Trotski

1er de maig de 1919

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “En camino: consideraciones acerca del avance de la revolución proletaria.”, en *Los cinco primeros años de la Internacional Comunista*, tom 1er (1919-1921), Ediciones Pluma, Buenos Aires, 1974, pp. 71-85

I

Fa algun temps l'església tenia un dita: “La llum ve de l'Est”. En la nostra generació, la revolució començà en l'Est. De Rússia passà a Hongria, d'Hongria a Baviera i, sens dubte, anirà cap a l'Oest a través d'Europa. Aquest esdevenir dels esdeveniments s'oposa a prejudicis suposadament marxistes, força difosos en amplis cercles d'intel·lectuals, no sols a Rússia.

La revolució que estem vivint és proletària, i el proletariat és més fort en els vells països capitalistes, on el seu pes numèric, organització i consciència de classe són majors. Aparentment, és lògic esperar que la revolució a Europa passe aproximadament per les mateixes sendes per què transità el desenvolupament capitalista: Anglaterra, el primer, seguida per França, Alemanya, Àustria i, finalment, Rússia.

Pot afirmar-se que en aquesta errònia concepció resideix el pecat original del menxevisme, la base teòrica de la seua futura caiguda. D'acord, amb aquest “marxisme” ajustat a horitzons petitburgessos, tots els països d'Europa han de travessar, en inexorable successió, dues etapes: la servitud feudal i la democràtica burgesa, per a arribar al socialisme. D'acord amb Dan i Potresov, en 1910 Alemanya estava només començant a realitzar la seua revolució democràtica burgesa per a preparar posteriorment, basant-s'hi, la revolució socialista. Aquests cavallers mai pogueren explicar què entenien per “revolució socialista”. A més, ni tan sols experimentaren la necessitat de tal explicació, en la mesura en què postergaven la revolució socialista per a les calendes gregues. No pot sorprendre, que, quan al llarg de la història es trobaren realment amb la revolució, la prengueren com a... una arrancada d'insolència bolxevic.

Partint d'aquest groller i buit gradualisme històric, res semblava tan monstruós com la idea que la revolució russa, en triomfar, pogués col·locar el proletariat en

el poder; que aquest encara quan ho desitgés, no pogués mantenir la revolució dins dels marcs de la democràcia burgesa. Malgrat haver-se pronosticat aquest fet històric quasi una dècada i mitja abans de la Revolució d'Octubre de 1917, els menxevics, sincerament, consideraven la conquesta del poder polític pel proletariat un accident i una "aventura". No menys sincerament, consideraven el règim soviètic com un producte de l'endarreriment i la barbàrie de les condicions russes. Aquests ideòlegs egocèntrics de la petita burgesia il·lustrada consideraven el mecanisme de la democràcia petit burgesa la més alta expressió de la civilització humana. Contraposaven l'Assemblea Constituent als soviets, aproximadament de la mateixa manera en què pot contraposar-se un automòbil a un carro de camperol.

No obstant, el curs posterior dels esdeveniments ha continuat desmentint al "sentit comú" i als prejudicis socials de la classe mitjana.

El més important és que, malgrat que en Weimar funciona l'Assemblea Constituent, amb totes les seues característiques democràtiques, ha sorgit a Alemanya un partit que s'enforteix més i més i que, des del primer moment, ha atret els elements més heroics del proletariat, un partit en la bandera del qual està escrit: "Tot el Poder als Soviets". Ningú pren nota de les creacions de l'Assemblea Constituent scheidemanista, ningú en el món s'interessa per ella. Tota l'atenció, no sols del poble alemany sinó de la humanitat sencera, està pendent de la gegantina lluita entre la camarilla dominant en l'Assemblea Constituent i el proletariat revolucionari, lluita que, des del principi, ha demostrat estar fora del marc de la legalista "democràcia" constituent.

A Hongria i Baviera aquest procés ja ha avançat més lluny. Allí ha sorgit una democràcia vertaderament genuïna, sota la forma del govern del proletariat victoriós, que ha reemplaçat la democràcia formal, aqueix endarrerit residu del passat que s'està convertint en un fre per a un demà revolucionari.

La marxa dels esdeveniments no correspon en absolut a l'itinerari traçat pels gradualistes domesticats, que per molt de temps simularen ésser marxistes no sols en públic sinó també en privat. Aquest desenvolupament del procés exigeix una explicació. El fet concret és que la revolució començà i menà a la victòria del proletariat en el més endarrerit dels grans països d'Europa: Rússia.

Hongria constituïa, indiscutiblement, la part més endarrerida de l'antiga monarquia austrohongaresa, a la que en el seu conjunt podem ubicar entre Rússia i Alemanya, en allò tocant el desenvolupament capitalista i inclús políticocultural. Baviera, on s'hi ha establert el poder soviètic després d'Hongria, representa, quant al seu desenvolupament capitalista, la part més endarrerida d'Alemanya. D'aquesta manera, la revolució proletària, després de començar en el país menys avançat d'Europa, continua ascendint, escaló a escaló cap als de més alt desenvolupament econòmic.

Quina és l'explicació d'aquesta "incongruència"?

El país capitalista més antic a Europa i el món és Anglaterra. No obstant, Anglaterra, especialment durant l'últim mig segle, ha estat el país més conservador des del punt de vista de la revolució proletària. Els socialreformistes conseqüents, és a dir, aquells que tracten de mantenir l'equilibri, hi extragueren totes les conclusions que necessitaven, afirmant que era precisament Anglaterra la que indicava a altres països les vies possibles del desenvolupament polític, i que en el futur tot el proletariat europeu renunciaria al programa de la revolució social.

No obstant, per als marxistes, no hi ha res de descoratjador en la "incongruència" entre el desenvolupament capitalista anglès i el seu moviment socialista, en la mesura en què aquest està condicionat per una combinació temporània de forces històriques. El prematur ingrés d'Anglaterra a la senda del desenvolupament capitalista i del saqueig del món, li creà una privilegiada posició, no sols per a la seua burgesia sinó també per a un sector de la seua classe obrera. La seua situació insular li estalvià la càrrega de mantenir forces militars en terra. La seua poderosa força naval, encara que exigirà grans erogacions, es recolzava sobre un reduït nombre de quadres mercenaris i no exigí instituir el servei militar universal. La burgesia britànica utilitzà hàbilment aquestes condicions per a separar una capa obrera privilegiada dels estrats inferiors, creant una aristocràcia capacitada per al treball "qualificat", inculcant-li un sindicalista esperit de casta. Flexible malgrat tot el seu conservadorisme, la maquinària parlamentària de Gran Bretanya utilitzà la incessant rivalitat entre els dos partits històrics (els liberals i els tories). Aquesta rivalitat, encara que no es basava en res important, a vegades assumí formes força tenses. Invariablement apareixia quan feia falta una vàlvula política de fuga, artificial, per al descontentament de les masses obreres. Aquest fou un element més, utilitzat amb diabòlica destresa per la camarilla burgesa governant, en la tasca de subornar i mutilar espiritualment, amb prou "exquisit" a vegades, els dirigents de la classe obrera. D'aquesta manera, gràcies al primerenc desenvolupament capitalista d'Anglaterra, la seua burgesia disposà de recursos que li permeteren contrarestar, sistemàticament, la revolució proletària. En el mateix proletariat, o més correctament en la seua capa superior, les mateixes condicions originaren les més extremes tendències conservadores, que es manifestaren en les dècades anteriors a la guerra mundial...

El marxisme ensenya que les relacions de classe són producte del procés de producció i que aquestes relacions corresponen a un cert nivell de les forces productives. A més, ens ensenya que totes les formes d'ideologia i, primer i principalment, la política, corresponen a les relacions de classe. Açò no significa, no obstant, que entre la política, els agrupaments de classe i la producció, existisquen simples relacions mecàniques calculables per mitjà de les

quatre operacions aritmètiques. Les relacions recíproques són, per contra, extremadament complexes. Per tal d'interpretar dialècticament el curs del desenvolupament d'un país, inclús el seu desenvolupament revolucionari, cal partir de l'acció, reacció i interacció de tots els factors materials i supraestructurals, tant a escala nacional com mundial, i no de juxtaposicions superficials o analogies formals.

Anglaterra realitzà la seua revolució burgesa al segle XVII; França, a les acaballes del segle XVIII. França fou durant un llarg temps el país més avançat i "culte" del continent europeu. Els socialpatriotes francesos, encara al començament d'aquesta guerra, creien sincerament que tota la sort de la humanitat girava entorn de París. Però també França, a causa de la seua primerenca civilització burgesa, desenvolupà poderoses tendències conservadores. El lent creixement orgànic del capitalisme no destruï mecànicament els artesans francesos; els feu, simplement, a una banda, els relegà a altres posicions i els assignà un paper cada vegada més subordinat. La revolució, en vendre en liquidació les propietats feudals als camperols, creà l'aldea francesa, capaç, tenaç, sòlida i petit burgesa. La Gran Revolució Francesa del segle XVIII, burgesa en els seus objectius últims així com en els seus resultats, fou al mateix temps profundament nacional, en el sentit que congregà al seu voltant la majoria de la nació i, en primer lloc, totes les seues classes productives. Durant un segle i quart, aquesta revolució establí un lligam de records i tradicions comunes entre un sector considerable de la classe obrera francesa i els elements d'esquerra de la democràcia burgesa. Jaurés fou l'últim i més gran representant d'aquest lligam ideològic conservador. Sota aquestes condicions, l'atmosfera política francesa no podia deixar de contagiar d'il·lusions petit burgeses àmplies capes del proletariat, especialment als artesans. Contradictòriament, el seu ric passat revolucionari és l'origen de la tendència del proletariat francès a saldar comptes amb la burgesia en les barricades. El caràcter de la lluita de classes, confusa en la teoria i extremadament tensa en la pràctica, mantingué la burgesia francesa constantment en guàrdia i l'obligà a recórrer molt enjorn a l'exportació de capital financer. Mentre que, per una banda, seduïa les masses populars, incloent-hi els obrers, amb un dramàtic desplegament de tendències antidinàstiques, anticlericals, republicanes, radicals, etc., la burgesia francesa, d'altra banda, s'aprofitava dels avantatges que havien resultat de la seua primogenitura i de la seua posició d'usurera del món, a fi de controlar el creixement de noves i revolucionàries formes d'industrialisme dins de la pròpia França. L'anàlisi de les condicions econòmiques i polítiques de l'evolució francesa, no sols a escala nacional sinó també internacional, és l'única cosa que pot proveir una explicació de per què el proletariat francès, dividit després de l'heroica experiència de la Comuna de París, en grups i sectes, anarquistes

d'una banda, i “possibilistes” de l'altra, es demostrà incapaç d'entrar en una oberta acció revolucionada classista, de lluitar directament pel poder.

En Alemanya, el període de vigorós floriment capitalista començà després de les victorioses guerres de 1864-1866-1871. El terreny de la unitat nacional, abonat per la pluja d'or dels milions francesos, esdevingué la base del resplendent regnat de l'especulació il·limitada, però també d'un desenvolupament tècnic sense precedents. En contrast amb el proletariat francès, la classe obrera alemanya cresqué a un ritme extraordinari i emprà la major part de les seues energies en reunir, fusionar i organitzar els seus pròpies rengles.

En el seu irresistible ascens, la classe obrera alemanya obtingué grans satisfaccions en comprovar, a través dels resultats de les eleccions parlamentàries o dels informes de les tresoreries dels sindicats, com creixien les seues forces. La victoriosa competència d'Alemanya en el mercat mundial creà condicions tan favorables per al creixement dels sindicats com per a l'inqüestionable millorament del nivell de vida d'un sector de la classe obrera. En aquestes circumstàncies, la socialdemocràcia alemanya esdevingué una encarnació viva (i *a posteriori* cada vegada més moribunda) del fetixisme organitzatiu. Amb les seues arrels profundament entrelaçades en l'estat i la indústria nacional, i en el procés d'adaptació a totes les complexes i embolicades relacions sociopolítiques alemanyes, que són una combinació de capitalisme modern i barbàrie medieval, la socialdemocràcia alemanya, i els sindicats que dirigeix, esdevingueren al final en la força més contrarevolucionària de l'evolució política europea. El perill de tal degeneració de la socialdemocràcia alemanya havia estat assenyalat feia temps pels marxistes, encara que hem d'admetre que cap d'ells preveïé el caràcter catastròfic que arribaria a adquirir aquest procés. Només traient-se de damunt el pes mort del vell Partit, el proletariat alemany avançat ha pogut entrar en el camí de la lluita oberta pel poder polític.

En allò tocant el desenvolupament d'Àustria-Hongria, des del punt de vista que a nosaltres ens interessa, és impossible dir quelcom que no s'aplique també, més clarament, al desenvolupament de Rússia. El tardà desenvolupament del capitalisme rus l'impartí immediatament un caràcter enormement concentrat. Quan en la dècada de 1840, Knopf establí les fàbriques tèxtils angleses en la zona central de Moscou, i quan els belgues, francesos i americans trasplantaren a les virginals estepes d'Ucraïna i Rússia Blanca les immenses empreses metal·lúrgiques construïdes d'acord amb l'última paraula de la tecnologia europea i americana, no consultaren llibres de text per a saber si haurien d'esperar fins que el treball artesà rus es convertís en manufactura, i que la manufactura, al seu torn, ens portés a la gran fàbrica. En aquest terreny, és a dir, en el dels textos econòmics mal digerits, sorgí una vegada la famosa però

essencialment pueril controvèrsia sobre si el capitalisme rus era de caràcter “natural” o “artificial”. Si hom vulgaritza Marx i considera el capitalisme anglès, no com el punt de partida històric del desenvolupament capitalista, sinó més bé com a un estereotip inevitable, el capitalisme rus apareix com una formació artificial, implantada des de fora. Però no succeeix així si analitzem el capitalisme amb l’esperit de les genuïnes ensenyances de Marx, és a dir, com un procés econòmic que es desenvolupà primer en forma típicament nacional i que després excedí el marc nacional i desplegà vinculacions mundials. El capitalisme, per a arrossegar sota el seu domini els països endarrerits, no veu la necessitat de tornar a les ferramentes i procediments de la seua infància, sinó que empra en canvi l’última paraula en tecnologia, en matèria d’explotació capitalista i en xantatge polític. Si analitzem el capitalisme amb aquest esperit, llavors el capitalisme rus, amb totes les seues peculiaritats apareixerà completament “natural”, com una part integrant indispensable del procés capitalista mundial.

Açò no sols s’aplica a Rússia. Els ferrocarrils que han creuat Austràlia no foren el resultat “natural” de les condicions de vida dels aborígens australians o de les primeres generacions de malfactors, que foren despatxats a Austràlia per la magnànima metròpoli anglesa, després de la Revolució Francesa. El desenvolupament capitalista d’Austràlia és natural només des del punt de vista del procés històric considerat a escala mundial. A una escala diferent, nacional o provincial, és, en general, impossible analitzar ni una sola de les principals manifestacions socials de la nostra època.

Precisament arran que la indústria a gran escala de Rússia violà l’ordre “natural” de successió del desenvolupament econòmic nacional, donant un gegantí salt econòmic sobre èpoques de transició, preparà no sols la possibilitat sinó la inevitabilitat del salt proletari sobre el període de la democràcia burgesa.

L’ideòleg de la democràcia, Jaurés, la descrigué com el suprem tribunal de la nació, elevat per damunt de les classes en lluita.

No obstant, en tant que les classes en lluita (la burgesia capitalista i el proletariat) no constitueixen només els pols formals dins de la nació sinó també els seus elements principals i decisius, allò que queda com a tribunal suprem o, més correctament, com a tribunal arbitral, són únicament els elements intermedis, és a dir, la petita burgesia, coronada per la intel·liguència democràtica. A França, amb la seua història centenària d’artesania i la seua cultura urbana artesana, amb les seues lluites de les comunes de les ciutats i, més tard, les seues batalles revolucionàries de la democràcia burgesa i, finalment, amb el seu conservadorisme de tipus petit burgès, la ideologia democràtica hi tingué fins fa poc alguna base històrica. Un ardent defensor dels interessos del proletariat i profund devot del socialisme, Jaurés, com a

representant d'una nació democràtica, es manifestà contra l'imperialisme. L'imperialisme, no obstant, ha demostrat molt convincentment que és més poderós que la "nació democràtica", la voluntat política de la qual pot falsificar fàcilment per mitjà del mecanisme parlamentari. Al juliol de 1914, l'oligarquia imperialista, en la seua marxa cap a la guerra, passà per sobre el cadàver del representant; mentre que al març de 1919, a través del "tribunal suprem" de la nació democràtica, exonerà oficialment l'assassí de Jaurés, assestant d'aquesta manera un colp mortal a les últimes il·lusions democràtiques de la classe obrera francesa...

A Rússia, aquestes il·lusions, des del començament, no tingueren cap tipus de suport. A causa de l'exasperant lentitud del seu magre desenvolupament, el nostre país no tingué temps per a crear una cultura urbana artesana. Els habitants d'una ciutat provincial com Okurov estan preparats per a pogroms com els que en alguna oportunitat alarmaren Gorki; però, indubtablement, no per a un paper democràtic independent. Precisament perquè el desenvolupament d'Anglaterra havia ocorregut "d'acord amb allò que havia previst Marx", el desenvolupament de Rússia, d'acord al mateix Marx, havia de transitar un camí totalment diferent. Nodrit per l'alta pressió del capital financer estranger i ajudat per la seua tecnologia, el capitalisme rus, en el curs d'unes quantes dècades, donà origen a una classe obrera d'un milió d'homes, que tallà com a esmolada falca el cor de la barbàrie política de Totes les Rússies. Sense les aclaparadores tradicions del passat darrere seu, els treballadors russos, en contrast amb el proletariat d'Europa occidental, adquiriren no sols trets d'endarreriment cultural i ignorància (que els ciutadans il·lustrats mai es cansaren de remarcar) sinó també característiques de mobilitat, iniciativa i receptivitat cap a les més extremes conclusions que es derivaven de la seua posició de classe. L'endarreriment econòmic de Rússia condicionà l'espasmòdic i "catastròfic" desenvolupament del capitalisme, que immediatament passà a ser el més concentrat d'Europa; aqueix mateix endarreriment permeté al proletariat rus convertir-se (per descomptat, només durant un cert període històric) en el més irreconciliable, en el més abnegat portador de la idea de la revolució social a Europa i en tot el món.

II

La producció capitalista, en la seua evolució "natural", està en constant expansió. La tecnologia avança, la suma dels beneficis materials augmenta, la massa de la població es proletaritzada. S'aprofundeixen les contradiccions del capitalisme. El proletariat creix numèricament, constitueix una porció cada vegada major de la població del país, s'organitza i educa, i, d'aquesta manera, constitueix una potència en permanent creixement. Però açò no significa en absolut que el seu enemic de classe (la burgesia) romanga estancat. Al contrari, l'augment de la producció capitalista pressuposa un creixement simultani del

poder econòmic i polític de la gran burgesia. La mateixa no sols acumula colossals riqueses, sinó també concentra a les seues mans l'aparell de l'administració de l'estat, que subordina als seus fins. Amb una habilitat que es perfecciona contínuament porta a terme els seus propòsits, alternant la crueltat insensible amb l'oportunisme democràtic. El capitalisme imperialista pot utilitzar eficientment les formes democràtiques, en la mesura en què la dependència econòmica de les capes petit burgeses de la població, respecte del gran capital, esdevé més cruel i insuperable; aquesta dependència econòmica es transforma, per mitjà del sufragi universal, en dependència política.

Una concepció mecanicista de la revolució social redueix el procés històric a un creixement numèric ininterromput del proletariat i la seua força organitzativa en constant augment. Quan aquest tinga "l'aclaparadora majoria de la població", sense combat, o virtualment sense una sola lluita, prendrà en les seues pròpies mans la maquinària de l'economia burgesa i de l'estat, com una fruita que ha madurat prou com per a ser arrencada. No obstant, la importància del rol del proletariat en la producció creix paral·lelament al poder de la burgesia. Quan el proletariat s'unifica a nivell d'organització i s'educa políticament, la burgesia, al seu torn, es veu obligada a perfeccionar el seu aparell de govern i a posar contra el proletariat capes sempre renovades de la població, incloent-hi l'anomenat "nou tercer Estat", és a dir, els intel·lectuals professionals, que exerceixen un paper molt prominent en el mecanisme de l'economia capitalista. Ambdós enemics s'enforteixen simultàniament.

Com més poderós siga un país en el sentit de la seua organització capitalista (essent iguals totes les altres condicions) major serà el pes d'inèrcia de les relacions de classe "pacífiques"; més poderós, doncs, haurà de ser l'impuls necessari per a ambdues classes hostils surten del seu estat d'equilibri relatiu i transformen la lluita de classes en oberta guerra civil. Una vegada que esclate la guerra civil, serà tant més amarga i obstinada com major siga el nivell de desenvolupament capitalista assolit pel país, com més forts i organitzats estiguen ambdós enemics; com major siga la quantitat de recursos materials i ideològics a disposició dels contendents.

Les concepcions sobre la revolució proletària que prevalien en la Segona Internacional, no transgredien, en realitat, el marc del capitalisme nacional autosuficient. Anglaterra, Alemanya, França, Rússia, eren considerats móns independents que es movien en una mateixa òrbita cap al socialisme, estaven situats en etapes diferents d'aquest camí. L'hora del socialisme arriba quan el capitalisme assoleix els seus últims límits de maduresa i, per tant, la burgesia es veu obligada a cedir el seu lloc al proletariat, com a constructor del socialisme. Aquesta concepció del desenvolupament capitalista limitada nacionalment subministra els fonaments teòrics i psicològics del socialpatriotisme: els

“socialistes” de cada país es consideren obligats a defensar l'estat nacional com a base natural i autosuficient del desenvolupament socialista.

Però aquesta concepció és falsa fins a la medul·la i profundament reaccionària. Estenent-se a escala mundial, el capitalisme ha fet més forts, pel mateix fet, els lligams que en l'època passada unien el destí de la revolució social al d'un o altre dels països capitalistes altament desenvolupats. Com més uneix el capitalisme els països del món sencer en un sol organisme complex, més inexorablement la revolució social, no sols en el sentit del seu destí comú sinó també del seu lloc i moment d'origen, depèn del desenvolupament de l'imperialisme com a factor mundial, i en primer lloc d'aqueixos conflictes militars que l'imperialisme ha de provocar inevitablement i que, al seu torn, sacsen l'equilibri del sistema capitalista fins a les seues arrels.

La gran guerra imperialista constitueix aqueix espantós instrument amb el qual la història ha interromput el caràcter “orgànic”, “evolutiu” i “pacífic” del desenvolupament capitalista. L'imperialisme, producte del desenvolupament capitalista en el seu conjunt, apareix davant de la consciència nacional de cada país capitalista com un factor extern, i actua com si es proposés anivellar el desenvolupament dels respectius països. D'una vegada i simultàniament, tots foren impulsats a la guerra imperialista, i les seues bases productives i les seues relacions de classe sacades simultàniament. Donades les condicions, els primers països a ser foragitats de l'estat d'equilibri capitalista inestable foren aquells l'energia social interna dels quals era més dèbil, és a dir, precisament els països més joves en termes de desenvolupament capitalista.

Ací virtualment s'imposa una analogia entre el començament de la guerra imperialista i el de la guerra civil. Dos anys abans de la gran carnisseria mundial, esclatà la guerra dels Balcans. Bàsicament, les mateixes forces i tendències operaven als Balcans i en tota la resta d'Europa. Aquestes forces menaven inexorablement la humanitat capitalista a una sagnant catàstrofe. Però en els grans països imperialistes operava en sentit contrari una poderosa força d'inèrcia tant en les relacions internes com externes. L'imperialisme trobà més fàcil empenyar els Balcans a la guerra, precisament perquè en aquesta península hi han estats petits i febles, amb un nivell molt menor de desenvolupament capitalista i cultural i, consegüentment, amb menor tradició de desenvolupament “pacífic”.

La guerra balcànica (que esclatà com a conseqüència de convulsions subterrànies no dels Balcans sinó de l'imperialisme europeu, directe precursor del conflicte mundial) assolí, no obstant, una significació independent durant un cert període. El seu curs i el seu resultat immediat estigueren condicionats pels recursos i forces disponibles en la Península Balcànica. D'allí la duració comparativament breu d'aqueixa guerra. Uns pocs mesos foren suficients per tal

de mesurar les forces capitalistes nacionals en la península colpejada per la misèria. Iniciada prematurament, la guerra balcànica trobà una fàcil solució. La Guerra Mundial començà després, precisament perquè cadascun dels bel·ligerants es quedà mirant temorosament l'abisme a què els menava irrefrenables interessos de classe. L'augment del poder d'Alemanya, i el seu enfrontament amb el vell poder de Gran Bretanya, constituïren, com se sap, els motius històrics de la guerra. Però aquest mateix poder mantingué els enemics per llarg temps al marge d'un enfrontament obert. Quan la guerra esclatà realment, la força d'ambdós bàndols condicionà el caràcter prolongat i amarg del conflicte.

La guerra imperialista, al seu torn, empentà el proletariat al camí de la guerra civil. I ací observem un ordre anàleg: països amb una jove cultura capitalista són els primers en entrar a la senda de la guerra civil, en la mesura en què en ells l'equilibri inestable de les forces de classe es trenca amb molta major facilitat.

Tals són les raons generals d'un fenomen que sembla inexplicable a primera vista, a saber, que en contrast amb la direcció del desenvolupament capitalista d'Oest a Est, la revolució proletària es desenvolupa d'Est a Oest. Però, com es tracta d'un procés summament complex, és lògic que, sobre la base d'aquestes causes fonamentals indicades, sorgisquen inenarrables causes secundàries, algunes de les quals tendeixen a reforçar i agreujar l'acció dels factors principals mentre que altres tendeixen a debilitar-la.

En el desenvolupament del capitalisme rus, el capital industrial i financer d'Europa exercí el paper principal, particularment i especialment, el de França. Ja he subratllat que la burgesia francesa, en el desenvolupament del seu imperialisme usurer, no sols es guià per consideracions econòmiques, sinó també polítiques. Temorosa del creixement del proletariat francès en grandària i poder, la burgesia d'aqueix país preferí exportar el seu capital i arreplegar guanys de les empreses industrials instal·lades a Rússia; la tasca de reprimir els obrers russos fou, d'aquesta manera, endossada al Tsar. Per això, el poder econòmic de la burgesia francesa també descansava directament sobre el treball del proletariat rus. Es generà, així, una certa tendència que afavoria les relacions de la burgesia francesa amb el proletariat del seu país. Contradictòriament, aquest mateix fet donà lloc a què el proletariat rus estigués en una relació de forces favorable amb la burgesia russa (però no amb la burgesia mundial).

El que acabem de dir s'aplica, essencialment, a tots els vells països capitalistes que exporten capital. El poder social de la burgesia anglesa descansa sobre l'explotació, no sols del proletariat anglès sinó també de les masses treballadores colonials. Això no sols fa en diners i políticament més forta la burgesia; també li assegura un escenari molt més ampli per a les seues

maniobres polítiques, que poden concretar-se en concessions de llarg abast al seu proletariat natiu, o en pressionar-lo utilitzant per a això les colònies (importació de matèries primeres i força de treball, transferència d'empreses industrials a les colònies, formació de tropes colonials, etc., etc.).

Tenint açò en compte, la nostra Revolució d'Octubre no fou només una rebel·lió contra la burgesia russa, sinó també contra el capitalisme anglès i francès; i no sols en un sentit històric general (com el començament de la revolució europea) sinó en un sentit més directe i immediat. Expropiant els capitalistes i negant-se a pagar els deutes de l'estat tsarista, el proletariat rus assestà el colp més cruel al poder social de la burgesia europea. Únicament açò ja és suficient per a explicar per què era inevitable la intervenció contrarevolucionària dels imperialistes de l'*Entente*. D'altra banda, aquesta mateixa intervenció fou possible només perquè el proletariat rus es veié obligat per la història a realitzar la seua revolució abans que poguessen fer-la els seus germans majors europeus, molt més forts. Aquest és l'origen de les dificultats a què el proletariat rus es veu enfrontat en prendre el poder.

Els filisteus socialdemòcrates dedueixen, de tot açò, que no hi havia necessitat de sortir al carrer a l'Octubre. Inqüestionablement, hagués estat molt més "econòmic" per a nosaltres haver començat la nostra revolució després de l'anglesa, la francesa i l'alemanya. Però, en primer lloc, la història no ofereix, a la classe revolucionària, en absolut, una lliure elecció en aquest sentit, i ningú ha provat encara que el proletariat rus tinga garantida una revolució "econòmica". Segon, la mateixa qüestió de l'"economia" revolucionària de forces ha de ser revisada a escala nacional i internacional. Precisament a causa del desenvolupament precedent amb totes les seues conseqüències, la tasca d'iniciar la revolució, com ja hem vist, no fou plantejada a un vell proletariat amb poderoses organitzacions sindicals i polítiques, amb aclaparadores tradicions de parlamentarisme i sindicalisme, sinó al jove proletariat d'un país endarrerit. La història seguí la línia que ofería menor resistència. L'etapa revolucionària irrompé a través de la porta més dèbilment apuntalada. Aquestes dificultats extraordinàries, vertaderament sobrehumanes, que, per consegüent, caigueren a sobre del proletariat rus, han preparat, accelerat i facilitat, en certa manera, el treball revolucionari que encara ha de complir el proletariat europeu occidental.

En la nostra anàlisi no hi ha ni tan sols un àtom de "messianisme". La "primogenitura" revolucionària del proletariat rus és només temporal. Com major siga l'oportunisme conservador entre els jerarques del proletariat alemany, francès o anglès, més grandios serà el poder generat per l'investida revolucionària del proletariat d'aquests països, com ja està començant a ocórrer en Alemanya. La dictadura de la classe obrera russa podrà refermar-se i portar a terme una genuïna construcció socialista en tota la línia, només a partir del

moment en què la classe obrera europea ens lliure del jou econòmic i, especialment, del militar, de la burgesia europea; quan ja derrocada aquesta vinga en la nostra ajuda amb la seua organització i tecnologia. Al mateix temps, el principal paper revolucionari serà transferit a la classe obrera amb major poder econòmic i organitzatiu. Si avui en dia, el centre de la Tercera Internacional el constitueix Moscou (i d'això estem profundament convençuts) demà es desplaçarà cap a l'Oest: cap a Berlín, París, Londres. El proletariat rus rebé amb alegria als representants de la classe obrera mundial en el Kremlin; però serà una alegria encara major enviar els seus propis representants al Segon Congrés de la Internacional Comunista a una de les capitals d'Europa Occidental. Un Congrés comunista mundial a Berlín o París significaria el triomf complet de la revolució proletària a Europa i, consegüentment, en el món sencer.

¹ Publicat per primera vegada en *Izvestia*, nº 90 i 92 (29 d'abril i 1 de maig de 1919).